

Pawlenko W. Teorii kreatywności / W. Pawlenko // *Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy* / [red.: J.Grzesiak, I.Zymomrya, W.Іlnytskyj]. – Konin – Użhorod – Drohobycz: Posvit, 2018. – 382 s. – S. 214-217.

Віта ПАВЛЕНКО,
(Житомир, Україна)

ТЕОРІЇ КРЕАТИВНОСТІ

Розвиток креативності особистості є найпершим із завдань освітньо-педагогічної діяльності в умовах сучасних глобалізаційних змін. Перед суспільством постає проблема формування нової людини, яка відповідала б новим умовам існування соціуму й світу, що глобалізується: з обов'язковою здатністю до креативності.

Сучасна людина окрім глибоких знань повинна мати певні навички, щоб бути конкурентоздатною на ринку праці. Креативність, здатність легко знаходити вихід з будь-якої ситуації, здатність створювати нове – риси, які високо ціняться у сучасному суспільстві. Саме тому з'являється креативна педагогіка, яка робить наголос не на механічному засвоєнні та використанні знань, а на вихованні людини-творця, здатної до креативності.

Креативність є загальною ***властивістю особистості***, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності протягом свого життя [1, с. 5].

Сьогодні суспільство має в своєму розпорядженні чимало теорій креативності, які допомагають нестандартно дивитися на проблеми, що існують та пропонувати нетривіальні рішення. Ці теорії можуть бути корисні в самих різних областях людської життєдіяльності.

SCAMPER – методика креативності, яка пропонує зміни, які можна здійснити в роботі над певним об'єктом. Дану методику розробив Боб Еберле в

1997 році. Техніка полягає в тому, щоб послідовно відповісти на питання про модифікацію поставленого завдання.

Використання методики SCAMPER передбачає такі модифікації: Substitute – замінити щось, Combine – комбінувати, Adapt – додати щось, Modify – модифікувати, Put – застосувати для чого іншого, Eliminate – Видалити частини, Reverse – поміняти місцями.

ТРИЗ (теорія рішення винахідницьких задач) – це теорія, що досліджує механізми розвитку технічних систем з метою створення практичних методів розв’язання винахідницьких завдань.

Робота над ТРИЗ була розпочата Генріхом Альтшуллером і його колегами в 1946 році, і до теперішнього часу концепція розвивається. ТРИЗ ґрунтується на науковому підході до винахідництва, застосуванні спеціальних алгоритмів для пошуку рішень, вдосконаленні творчих колективів.

Теорія Грехема Уоллеса як осмислення ідей Пуанкаре, стверджує, що творчість нерозривно пов’язана з працею людини, з кропіткою роботою, але при цьому часто вимагає відходу від проблеми, розслаблення, переведення уваги [2].

У 1926 році англійський психолог Грем Уоллес в книзі «Мистецтво мислити» виділив чотири етапи творчого процесу:

Етап підготовки – людина дізнається нове, щоб переробити згодом це, планує для себе порядок роботи та визначає послідовність елементів, на які він буде звертати увагу.

Для етапу підготовки важливо:

- не соромитися проявляти інтерес в якій би то не було сфері;
- усвідомлювати свою дослідницьку діяльність, планувати її;
- керувати своїм настроєм (іноді може знадобитися вивчати нудний матеріал для розуміння цікавого);
- привернути увагу (іноді корисна саме тривала концентрація на предметі для глибокого, повного його розуміння).

Етап інкубації – нагадує те, що Ейнштейн називав «комбінаторною грою» і яка полягала для нього в вільному польоті фантазії, змішуванні вражень, образів, емоцій, інтуїції, «м'язових відчуттів» й т.д.

На етапі інкубації творча думка виробляє несвідому (в основному) переробку наявних даних. До цих даних відносяться знання, вміння, навички людини, його різного роду ідеї, образи і т.д.

Для цього етапу в творчому процесі важливо:

- добровільно утримуватися від свідомих роздумів з даного предмету (можна працювати над іншою проблематикою або ж просто відпочивати, пасивно або активно);

- іноді можна піддаватися внутрішній спокусі трохи пофантазувати з даної проблематики, але ні в якому разі не можна себе примушувати, як-то спонукати, мучитися пошуками рішення.

Етап осяяння – це кульмінація низки асоціацій, непомітною внутрішньої роботи, яка, можливо, тривала протягом певного проміжку часу і якої, ймовірно, передував цілий ряд невдалих ланцюжків і рішень.

Тут важливо:

- не спонукати себе до осяяння (вважається, що важливе осяяння не може бути форсовано і штучно викликано);

- не упустити момент і «зачепитися думкою» за виниклу ідею

Етап верифікації – етапі гранично конкретні: направити зусилля на перевірку правильності своїх ідей і приступити до оформлення

У повсякденному потоці думок ці чотири різні стадії постійно перекривають одна одну, як тільки ми починаємо вирішувати різні проблеми. Головне – дотримуватися їх послідовності і ніколи не обмежуватися проходженням однієї стадії творчого процесу [3].

Ментальні карти (іноді їх називають: діаграми зв'язків, інтелект-карта і т.д.) – це теорія, заснована Тоні Бьюзеном, в якій робиться наголос на те, що креативний процес тісно пов'язаний з пам'яттю людини і асоціативним мисленням.

Тоні Бьюзен запропонував написати ключове поняття в центрі листа, а всі корисні асоціації, написати на гілках, що йдуть від головного слова, навколо нього. Далі кожна асоціація обростає своїм колом нових асоціацій, що розширює можливості створення нової ідеї. Асоціації можна також малювати. Створення такої карти допомагає придумувати нові асоціативні зв'язки, а образ карти набагато краще запам'ятовується.

Для креативного мислення особливо зручний такий варіант: на лівому краю листа малюємо відправну точку, проблему, яку потрібно вирішити, а на правому – ідеальне рішення цієї проблеми. Після цього малюємо ланцюжок дій, які повинні з'єднати дві початкові точки. У підсумку виходить схема, завдяки якій обчислюється оптимальна лінія поведінки для досягнення мети. Крім того, на схемі також видно проміжні завдання, на які можна орієнтуватися в творчому процесі.

Використання в роботі педагога методу **Е. де Боно «Шість капелюхів мислення»** як засобу організації продуктивної навчальної діяльності дозволяє сконцентруватися на розумінні й осмисленні однієї проблеми, не розсіюючи уваги. Кожен капелюх передбачає відповідний образ і тип мислення.

Метод «Шість капелюхів мислення» Е. де Боно заснований на *принципах* рольової гри. Одягаючи капелюх певного кольору, учень відіграє певну роль і розглядає проблему з конкретної точки зору. Автоматичне мислення учня перетворюється в зосереджене (свідоме).

Метод «Шість капелюхів мислення» спрямований на реалізацію наступних *цілей*: організація мислення, робота з інформацією, розвиток креативного мислення, звернення до інтуїтивної сфери, генерація креативних ідей, розвиток логічних умінь і навичок [5].

Зазвичай, коли ми намагаємося думати над вирішенням практичної задачі, то натрапляємо на деякі труднощі. *По-перше*, ми часто взагалі не схильні думати над рішенням, замість цього обмежуючись емоційною реакцією, яка зумовлює нашу подальшу поведінку. *По-друге*, відчуваємо невпевненість, не знаючи, з чого почати і що робити. *По-третє*, намагаємося

одночасно утримувати в голові всю інформацію, що стосується задачі, бути креативними, конструктивними, логічними, стежити, щоб наші співрозмовники були логічними і так далі, і все це, звичайно, не викликає нічого, крім плутанини [4]. Цей метод універсальний, він дозволяє генерувати нові ідеї, вільні від шаблонів мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павленко В.В. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія] / за ред. проф. О.Є. Антонової. – Житомир, 2017. – 158 с.
2. Теорія Грехема Уоллеса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moyaosvita.com.ua/psihologija/teoriya-grexema-uollesa/> [22.04.2018].
3. Wallas G. The Art of Thought / G. Wallas. – N. Y. C., 1926.
4. Эдвард де Боно. Душа и разум. Метод шести шляп мышления [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.souls-mind.ucoz.ru>. [25.04.2018]
5. Павленко В.В. Метод Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» як засіб розвитку креативного мислення у школярів / В.В. Павленко // Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти : збірник науково-методичних праць / за заг. редакцією В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. – Житомир : «Полісся», 2016 с. – У 3-х ч. – Ч.1. – С. 73–78.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА:

Павленко Віта Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка

тел. 096 64 34 920

pavlenko-vita@meta.ua

Тези прошу опублікувати в розділі «Педагогіка»

Назва : Теорії креативності

№ 9, м. Житомир, вул. Вітрука, 9а – відділення «Нової пошти» для отримання збірника (для отримання паперових версій).